

Hassan Blasim (Irák)

Hassan Blasim (* 1973) je filmový režisér a spisovatel iráckého původu. Píše arabsky a je občanem Finska. Irák opustil v roce 2000, aby unikl pronásledování za své filmy, mimo jiné kvůli filmu *Zraněná kamera*, natočeném v kurdské oblasti v severním Iráku a pojednávajícím o nucené migraci Kurdů za režimu Saddáma Husajna. Po čtyřech letech cestování po Evropě se v roce 2004 usadil ve Finsku, kde mu byl udělen azyl.

Balsim natočil čtyři krátké filmy pro finskou rozhlasovou společnost Yle. Jeho sbírka povídek *Madman of Freedom Square* (Šílenec z náměstí svobody) se v roce 2010 dostala do užšího výběru ceny Independent Foreign Fiction Prize. Kniha povídek *The Iraqi Christ* (Irácký Kristus) vyšla anglicky v roce 2013 a rok poté za ni Hassan Blasim obdržel jako první arabský spisovatel ocenění Independent Foreign Fiction Prize. V roce 2014 vydalo nakladatelství Penguin US výběr z jeho povídek pod názvem *The Corpse Exhibition* (Výstava mrtvol). Sběrka získala řadu ocenění, například se s dalšími třemi knihami dělila o vítězství v soutěži English PEN's Writers in Translation Programme Awards.

Zákon Sololandu (Sololand, 2025)

(z anglického překladu Jonathana Wrighta přeložila Hana Pavelková)

Nedoufej v něco jinde:

nečeká tě loď, nečeká tě cesta.

*Ted', když jsi tady promarnil život, v tomto koutku,
zničil si jej všude na světě.*

Konstantinos Kavafis

Mnoho lidí dnes zná mé jméno. Většina sdělovacích prostředků a sociálních médií mluvila o tom, co jsem udělal, ale nemluvili o mně. Kašlete na ně, kašlete na to, co říkají. Ted' mě zajímáte vy – noví uprchlíci a staří uprchlíci, vy, co máte povolení k pobytu, i vy, kterým žádost o azyl zamítli. Vy, kterým udělili občanství jako mně, i vy, kteří stále čekáte. Vy, kteří jste na cestě, i vy, kteří jste ještě doma a chcete riskovat život, abyste se dostali do slibovaného ráje. Vy, které zadrželi a čekáte na deportaci, i vy, kteří se skrýváte bez oficiálních dokumentů.

Píšu vám, kteří jste se ještě nenarodili. Vám, kteří budete prchat před budoucími válkami, před budoucí chudobou, před klimatickou změnou. Píšu vám ze své studené cely, píšu jen pro vás. To vy zůstanete cizáci a vyvrhelové. To vás bude do posledního dechu pronásledovat prokletí za to, že jste opustili svůj domov. To vy se stanete otroky a obětními beránky v zemích, kde nakonec zakotvíte. Tohle není výzva k nenávisti nebo násilí. Tohle není oslava brutality. Tohle je můj příběh – průvodce pro vás, kdo jste zoufalí. Píšu vám, jejichž duševním klidem otřásl katastrofy a nespravedlnosti. Vy jste dnes laboratorní myši pro lidi, co po staletí trpěli komplexem nadřazenosti. Píšu, abych vyrovnal účty s těmi, kdo nosí masky na maskárním bále zvaném „lidská práva“. Píšu, abych narušil posvátnost rasistických praporů, co vlají nad městy na krutém, sobeckém, temném Severu.

Odvedte mě z blázince a postavte mě před soud. Dokažte, že jsem byl plně při vědomí, když jsem spáchal to, čemu říkají můj zločin. Bez sebemenší pochybnosti to byl *jejich* zločin. Už je to rok, co mě zavřeli do vězení, a necítím žádné výčitky. Naopak, jsem ještě naštvanější a ještě rozhořčenější. Když mě nezabijí rasističtí spoluvězni a propustí mě za pár let na svobodu, budu mít jen jeden úkol – zničit mýtus arogantního Severu.

V zemi, kde jsem se narodil, jsem studoval hmyz. Mým hlavním zájmem byly kudlanky. Nestudoval jsem je na univerzitě. Je to jen vášeň, kterou jsem měl od dětství. Věnoval jsem se zájmu o kudlanky – dalo by se říct posedlosti – jako soukromý badatel. Po střední škole jsem nastoupil na fakultu jazyků, kde jsem studoval francouzštinu. Na té příšerné večeři, v příběhu, který vám chci vyprávět, jsem oběma hostům připomněl francouzské přísloví: „*Porte fermée, le diable s'en va*“ (Když jsou dveře zavřené, i ďábel odtáhne). Rok před tím, než jsem ze země uprchl, mi vyšla knížka o kudlankách. Nebyl to žádný velkolepý úspěch, ale pár novin ocenilo, jak čtivě podávám vědecká fakta. Kniha byla imaginární autobiografií samice kudlanky. Vyprávěla v první osobě o svém životě, od narození až do chvíle, kdy ji usmrtil jed z práškovacího letadla spolu s miliony dalších kudlanek. Pak v naší zemi vypukla občanská válka. Unesli mě a mučili, protože jsem si na Twitteru dělal legraci z fanatických kleriků, kteří přikládali polena nevědomosti do kotle nenávisti. Zavázali mi oči a přes dva týdny mě týrali, mlátili, zastrašovali a vyhrožovali mi. Když mě konečně propustili, rozhodl jsem se uprchnout ze země, kde jsme si násilí a ponížení užili do sytosti. Přešel jsem hranici pěšky přes hory a pak přeplul moře v malém nafukovacím člunu. Zbytek cesty jsem dojel v nákladáku plném masa. Po dlouhé, děsivé cestě jsem se konečně dostal na Sever, a jen pár dní po mém příjezdu jedno z tamních měst získalo titul „Nejšťastnější město na světě“. O dva roky později stejný titul získalo sousední město, a dva měsíce před tím, než mě zavřeli do vězení, zlatou medaili za štěstí obdrželo přímo to město, kde jsem žil. Takže ti věčně rozmrzelí lidé vyhrávají zlaté medaile v Severských olympijských hrách štěstí a své soupeře nechávají za sebou v prachu. Ti šťastní, zdraví, zámožní lidé se setsakramentsky bojí, aby jim magické triky cizáků nepošpinily ten jejich mrazivý ráj.

Pracoval jsem v nóbl rybí restauraci pro turisty v centru hlavního města. Můj život se sotva dal popsat jako běžný nebo rutinní – mýt nádobí v restauraci, pak jet domů, a tam trávit hodiny na internetu. Chodil jsem spát pozdě, vstával brzo. Poté, co jsem sem přijel jako uprchlík, moje vášeň pro kudlanky začala opadat. Moji spoluuprchlíci se snažili vyplnit prázdnotu exilu vařením tradičních jídel ze své vlasti a poslechem romantické hudby z mládí. Já zas propadl videím na YouTube. Není žádné překvapení, že z většiny uprchlíků se po několika měsících exilu stanou výborní kuchaři. Maso, zelenina, koření a olej – to vše funguje jako droga, která uklidňuje nervy zkušenej exilem. Ale vždycky něco schází. Jedna ingredience, která by jídlu dodala dokonalou chuť. Něco, co se v nové zemi prostě sehnat nedá. Je to obchodní známka, značka vaší ztracené společné identity. Já jedl v rybí restauraci a k večeři si dával jen malý sendvič. Někdy jsem ale zatoužil po kudlankách! Má fascinace tímto krásným, ale destruktivním hmyzem pro mě zůstával záhadou. Moc jsem se s ostatními uprchlíky nestýkal. Byl jsem v pravém smyslu slova samotář. Jen občas jsem večer vyrazil s kolegy z práce. I tyto ojedinělé výlety mě zahanbovaly. Moje nesmělost a neustálý pocit nudy mě postupně vyloučily ze společenského života. Vždycky jsem si našel nějakou výmluvu a nechal ostatní, ať si užívají beze mě. Jednoho dne jsem začal přemýšlet o sobě a své

samotě. Zvažoval jsem, kdo z nás dvou má navrch. Dost možná jsem já byl kuň a osedlávala mě moje osamělost. Do značné míry mě i zkrotila: začal jsem být poddajný a poslušný. Dokonce jsem samotě přišel na chuť. Večer mě hladila po vlasech ve stáji, teda v posteli, než jsem usnul jako unavené, vyčerpané dítě.

Prožil jsem krátký vztah se ženou, která byla o pět let starší než já a pracovala jako sociální pracovnice. Dnes žije s jiným uprchlíkem, který na Sever přijel teprve nedávno. Za dva měsíce mi bude pětatřicet.

Maija, moje bývalá přítelkyně, nikdy nepřestávala mluvit o migrantech a uprchlících, obzvláště o mužích. Dalo se to pochopit, protože v práci je neustále v přímém kontaktu s jejich problémy, a ty se neustále opakují. Často jsem musel trpělivě poslouchat její nekonečné monology. Ty její analýzy a názory a skrytý výsměch té či oné kultuře! Když jsem měl výrazně jiný názor než ona, spustila hned svou známou písničku: že jsem jen další maskulinní šovinista z Východu, co by měl dobře poslouchat a osvojit si severské pojetí spravedlnosti, rovnosti a úcty k ženám. Jednou v noci když byla úplně na šrot, mi Maija prozradila, že její poslední severský partner jí během hádky zlomil ruku. Moc to nerozváděla a už nikdy o tom nechtěla mluvit. Maijiným koníčkem bylo navazování krátkodobých vztahů s uprchlíky, chlastačky až do rána aspoň dvakrát do měsíce, posedlost sarkastickým analyzováním politiky Severu a mužů z Východu, a pak fňukání nad vlastním životem a nad životem uprchlíků.

Rok po našem rozchodu jsem se rozhodl uspokojit své sexuální tužby a přihlásil jsem se na online seznamku. Bylo to k ničemu a navíc nepříjemné. Po roce marného snažení mi jen kleslo sebevědomí a dvakrát jsem se stal terčem nepřímých rasistických urážek. Jednou se mi podařilo jít se ženou na rande. Šli jsme k ní domů. Když jsme vešli, v posteli už spal nějaký mladý muž. Byl bledý a vypadal, jako by mu někdo obrovskou stříkačkou vysál všechnu krev z těla. Nabídl mi ketamin. A tehdy mi došlo, že mě ta ženská s chlapem chtěli společně vojet. Diskrétně jsem se vytratil a seznamkovou aplikaci vymazal z telefonu.

V těchto osamělých dnech jsem procházel vývojovým stádiem larvy! Životní cyklus kudlanek má tři základní fáze: vajíčko, larva, a dospělý jedinec. Podobně jako kudlanky i já jsem prošel třemi fázemi vývoje porozumění svého vztahu k nové zemi a jejím obyvatelům. Tuto stránku píše jedenáct let po svém příchodu na Sever. Občanství jsem získal snadno, čtyři roky po příjezdu. Celou tu dobu jsem pracoval, platil daně a velmi dobře se naučil jazyk. Od malička mě trápily věci, kterým nerozumím – především lidské vztahy. Záhady hmyzu, rostlin, zvířat, kamenů, vesmíru i oceánů se dají do jisté míry pochopit. Všechny tyto formy života k nám mluví odlišným jazykem, a je třeba roky úsilí, trpělivosti a výzkumu, než rozluštíme jejich šifry. Ale nerozumět vlastnímu živočišnému druhu, který mluví stejným jazykem? To zničilo můj vztah k ostatním a zatemnilo mi mysl! Když pět let zkoumáte nějaký hmyz, zjistíte hromadu věcí. Když ale stejnou dobu strávíte po boku člověka, nedozvíte se skoro nic ani o něm, ani od něho. Je pravda, že stádium larvy je u kudlanek druhou fází životního cyklu, ale kudlanky skutečně spatří vnější svět už ve fázi první. Na rozdíl od nich jsem já chtěl spatřit svět vnitřní. O psychologii jsem toho moc nevěděl. Na univerzitě jsem přečetl pár základních textů, ale nudily mě. V posledních letech jsem se ke studiu vnitřních pochodů lidské mysli vrátil. Nebylo to snadné. V tomhle světě je velmi obtížné být vyrovnaným člověkem.

Vyžaduje to zkušenosti a praxi. Tak jsem si to vysvětloval. Jakmile jsem opustil fázi vajíčka, začal jsem skákat kolem dokola a sbírat kousky sebe, které roztrhalo násilí a strach. Začal jsem tak, že jsem se mentálně srovnal s tím, že jsem cizinec, co objevuje novou zemi. Kudlanky dokážou skočit na vzdálenost dvacetkrát delší, než kolik měří jejich tělo. Představte si, že by to dokázal člověk! Larvy kudlanek vypadají jako dospělí jedinci, ale nemají křídla ani reprodukční orgány. V tomto stádiu spoléhají na skákání a nohy používají jako katapult. I já jsem skákal z myšlenky na myšlenku, z pocitu na pocit, až jsem se rozhodl zaměřit své psychologické bádání na problematiku vztahů mezi imigranty a jejich hostitelskou komunitou. Motivovala mě má přecitlivělost a možná i to, že mě nudilo a štválo, jak se v médiích a na sociálních sítích píše o uprchlících, integraci, xenofobii, nenávisti, kulturní diverzitě a rasismu. Povrchní stereotypy se šířily jako nebezpečný, smrtící virus. Hostitelská komunita se cítila ohrožená, ale o skutečné povaze viru věděla velmi málo. To bylo doménou malé skupiny expertů, kteří se v televizi objevují s trapnou pravidelností. Sociální média jsou jako džungle plná papoušků. Všichni opakují stejná slova, i když každý je jinak zbarvený a zpívá jinou melodii. Začal jsem se vážně zabývat tím, co se o uprchlících a o Severu říká. Sehnal jsem si knihy o exilu, identitě, násilí, rasismu a historii Severu, romány napsané migranty a exulanty, autobiografie, a všechno, co se týkalo příběhů cizinců. Adam a Eva byli první vyhnanci v tomto lidském putování. Touha našich předků ochutnat zakázané ovoce ze stromu poznání stačila k tomu, aby byli vyhnáni z ráje a museli se toulat po Zemi jako uprchlíci bez domova. Dějiny znají velké množství migrací: z Afriky do Asie a do Evropy, evropskou migraci do Ameriky. Uprchlíci a exulanti prchající před válkou, politickými perzekucemi a genocidami. Migrace způsobené hladomorem a epidemiemi moru, spalniček a tuberkulózy. Jen málokdo byl v dějinách ušetřen tohoto osudu. Na této plavbě za poznáním oceánu jménem lidská migrace jsem cítil nadšení a vzrušení, někdy smutek, zoufalství i hněv. Postupně začaly vycházet najevo jiné okolnosti tohoto tragikomického příběhu. Listy, které skrývaly mou nevědomost, začaly postupně odpadávat. Začal jsem se bát, že zůstanu stát opuštěný, odhalený a nahý a budu muset čelit mnoha krutým pravdám o lidském pokolení, které se v průběhu historie téměř nezměnilo.

Dál jsem pracoval v restauraci a nakonec jsem našel něco, co mě zachránilo před zbytečným plýtváním času na sociálních médiích a na YouTube. Vrátilo se mi staré nadšení, co jsem kdysi cítil, když jsem sbíral materiál na knihu o kudlankách. Mozek mi opět začal fungovat: cítil jsem radost z bádání, třibení myšlenek, povzbuzení představivosti a z odložení těžkého kabátu strachu a klobouku váhání, jež jsem odložil do šatny své mysli. Poznání svítilo jako slunce za úsvitu a má imaginace se hravě zmocňovala světa. Tentokrát jsem se však místo honění se za hejny kudlanek snažil proniknout do hloubi lidských bytostí.

Stádium larvy se dělí na pět podstupňů, které se nazývají instary a směřují k plné dospělosti. Při každé proměně larva shazuje svůj exoskelet a postupně jí začínají růst křídla. Po vylíhnutí z vajíčka se larvy živí měkkými lístky, jen aby přežily. Trvá pět nebo šest týdnů, než se z larvy stane plně vyvinutý dospělý jedinec.

Začal jsem si den po dni zapisovat myšlenky, citáty a postřehy. Isabel Allende nazývá uprchlíky, deportované a exulanty „tragickým kontingentem“. Naopak Stefan Zweig věřil, že právě neštěstí exilu může přinést hluboké a všezahrnující porozumění světu, jaký doopravdy

je. Kalvín zase tvrdil, že nejlepší způsob jak žít je být cizincem. Mám moc rád Rúmího postřeh: „Když lidé usnou, jejich smysly opustí exil a vrátí se zpátky domů.“

Nespál jsem. Ale snil jsem. Snil jsem o tom, jaké to je znovu objevovat věci. V tu dobu mi připadalo, že celý svět je mým domovem a veškeré tvorstvo mými společníky. Která ubohá larva jsem byl já?